

50. Türkçe ve Almanca frazemlerde “su” kavramının anlam analizi¹

Mehmet Halit ATLI²

Hatice ALGÜL³

APA: Atli, M. H. & Algül, H. (2024). Türkçe ve Almanca frazemlerde “su” kavramının anlam analizi. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (Ö14), 897-912. DOI: 10.29000/rumelide.1455144.

Öz

Frazem; kalıplaşmış ifade, metaforik deyim ve diğer benzer ifadeleri içine alan tek bir kelime veya kelime grubundan oluşan özel anlamlı yapıdır. Bir diğer deyişle geçmişten günümüze toplumların konuşma dilinde bolca kullanılan, kullanıldığı toplumun kültür, örf, adet ve tarihine ayna tutup onu süslü kılan kalıplaşmış ifadelerdir. Dilde kullanılan temel yapılarıdır ve çoğunlukla gerçek anlamlarının dışına çıkar, bu sebeple hem kullanıldığı toplumda hem de yabancı dil eğitimi ve öğretiminde önemli bir yere sahiptir. Türkçe ve Almandada “su” kavramıyla oluşturulan frazemlerin anlam analizi, soyut, somut, olumlu ve olumsuz anlamlarını karşılaştırmalı inceleyen araştırmalar bulunmamaktadır. Bunun yanı sıra mevcut dillerin frazemleri arasındaki benzerlik ve farklılıkların yanı sıra buradaki söz sanatlarını tespit etmeye çalışan araştırmalar da yoktur. Dil ve anlam birbirinden ayrılmaz bir bütün olduğundan frazemler, bu çalışmada anlambilimsel açıdan ele alınmıştır. Özellikle her iki kültürde önemli bir yere sahip olan “su” içerikli metaforik ifadeler bu makalede karşılaştırmalı dilbilim yöntemi ile analiz edilmiştir. Bunun için ilk önce tarama modeli ile frazemler kayıt altına alınmış, ardından karşılaştırma yöntemi ile incelenmiştir. İnceleme sonucunda Türkçede 88, Almandada 48 adet su kavramını içeren toplam 136 frazem bulunmuştur. Anlamlarına göre dağılımı yapıldığında Türkçede %34’ünün olumlu, %51’inin olumsuz, %15’inin hem olumlu hem olumsuz; Almandada ise %33’ünün olumlu, %61’inin olumsuz, %6’sının hem olumlu hem olumsuz olduğu tespit edilmiştir. Özetle her iki dildeki frazemlerin yarısından fazlasının olumsuz olduğu görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: anlambilim, frazem, kalıplaşmış ifadeler, söz sanatları

¹ **Beyan (Tez/ Bildiri):** Bu çalışma, Mehmet Halit ATLI danışmanlığında Fırat Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü bünyesinde gerçekleştirilen *Türkçe ve Almanca Frazemlerde “Su ve Ekmek” Kavramlarının Anlam Analizi* başlıklı yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

Çıkar Çatışması: Çıkar çatışması beyan edilmemiştir.

Finansman: Bu araştırmaı desteklemek için dış fon kullanılmamıştır.

Telif Hakkı & Lisans: Yazarlar dergide yayınlanan çalışmalarının telif hakkına sahiptirler ve çalışmalarını CC BY-NC 4.0 lisansı altında yayımlanmaktadır.

Kaynak: Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur.

Benzerlik Raporu: Alındı – Turnitin, Oran: %15

Etik Şikayeti: editor@rumelide.com

Makale Türü: Araştırma makalesi, **Makale Kayıt Tarihi:** 01.02.2024-**Kabul Tarihi:** 20.03.2024-**Yayın Tarihi:** 21.03.2024; **DOI:** 10.29000/rumelide.1455144

Hakem Değerlendirmesi: İki Dış Hakem / Çift Taraflı Körleme

² Doç. Dr. Fırat Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Alman Dili ve Edebiyatı Bölümü / Assoc. Prof., Fırat University, Faculty of Humanities and Social Sciences, Department of German Language and Literature (Elazığ, Türkiye), mhatli@firat.edu.tr, **ORCID ID:** 0000-0002-3559-0763, **ROR ID:** https://ror.org/05teb7b63, **ISNI:** 0000 0004 0574 1529, **Crossreff Funder ID:** 100009096

³ YL, Fırat Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Alman Dili ve Edebiyatı Bölümü / MA, Fırat University, Faculty of Humanities and Social Sciences, Department of German Language and Literature (Elazığ, Türkiye), haticeguler87@hotmail.com, **ORCID ID:** 0009-0000-0390-3270, **ROR ID:** https://ror.org/05teb7b63, **ISNI:** 0000 0004 0574 1529, **Crossreff Funder ID:** 100009096

Meaning analysis of the concept of *water* in Turkish and German phrasemes⁴

Abstract

Phrasemes are a special meaningful structure consisting of a single word or group of words and include formulaic, metaphorical expressions and other similar expressions. In other words, they are formulaic expressions that are widely used in the spoken language of societies in the present and reflect and embellish the culture, traditions and history of the society in which they are used. They are one of the basic structures of language and often go beyond their literal meaning. Therefore, it occupies an important place both in the society in which they are used and in foreign language teaching. There are no studies that analyse the meaning of phrasemes that appear with the term “*water*” in Turkish and German and compare their abstract, concrete, positive and negative meanings. Furthermore, there are no studies that attempt to establish similarities and differences between the phrasemes of existing languages and their idioms. Since language and meaning form an inseparable whole, phrasemes are analysed semantically in this study. In particular, metaphorical expressions that contain water and have important meanings in both cultures were analysed in this article using the method of comparative linguistics. For this purpose, the phrases were first recorded using the scanning process and then examined using the comparison process. As a result of these analysis, a total of 136 phrases were identified, of which 88 contained the term “*water*” in Turkish and 48 in German. In Turkish, distributed by meaning, 34% are positive, 51% are negative, and 15% are both positive and negative; In German, 33% were positive, 61% were negative and 6% were both positive and negative. In summary, more than half of the phrasemes in both languages are negative meaning.

Keywords: semantics, phraseme, formulaic expressions, rhetoric

1. Giriş

Frazem (İng. phraseme, Alm. Phrasem), belirli bir dilde bir veya birden fazla kavramla geniş anlamlar taşıyan söz veya sözcük gruplarına denir (Lüger 2019:53). Bunlar günlük konuşma ve yazı dilinde sıkça kullanılan, kullanıldığı toplumun konuşucuları tarafından yaygın bilinen ve kabul gören yapılardır. Bu yapılar genellikle iletişimi etkili ve anlaşılır hale getirmek ve belirli durumlar için hızlı iletişim sağlamak amacıyla kullanılır. Bu çalışmada Türkçe klasik dil bilgisi kitaplarında yer alan deyimler yerine frazem kavramı seçilmiştir. Zira bu kavram deyimlerden çok daha geniş çaplı bir içeriğe sahiptir. Şöyle ki bu kavramın içerisinde -bazen- tek sözcüklü ifadeler de yer alabilmektedir. Bundan dolayıdır ki bu kavram, modern dilbilimciler tarafından farklı şekillerde tanımlanır. Bu tanımlardan en çok bilinenler ise şunlardır: Aksan (2020:35) deyim için *nadiren tek bir sözcük çoğunlukla birden çok sözcikle oluşturulan, belirli bir kavram, duygu veya durumu ifade etmek için kullanılan ifade*; Toklu (2021:151)

⁴ **Statement:** It is declared that scientific and ethical principles were followed during the preparation process of this study and all the studies utilised are indicated in the bibliography.

Conflict of Interest: No conflict of interest is declared.

Funding: No external funding was used to support this research.

Copyright & Licence: The authors own the copyright of their work published in the journal and their work is published under the CC BY-NC 4.0 licence.

Source: It is declared that scientific and ethical principles were followed during the preparation of this study and all the studies used are stated in the bibliography.

Similarity Report: Received – Turnitin, Rate: %15

Ethics Complaint: editor@rumelide.com

Article Type: Research article, Article Registration Date: 01.02.2024-Acceptance Date: 20.03.2024-Publication Date: 21.03.2024; DOI: 10.29000/rumelide.1455144

Peer Review: Two External Referees / Double Blind

birden fazla sözcükten oluşan ve yapıdaki sözcükler eş anlamlı olsa bile başka bir sözcükle değiştirilemeyen ve genellikle içindeki bir veya birden fazla sözcüğün mecaz anlam taşıdığı sözcük dizileri; Püsküllüoğlu (2006:3), ifadeye çekicilik katan, çoğunluğu gerçek anlamından uzaklaşan ve genellikle birden fazla kelime içeren sözcükler bütünü olduğunu belirtir.

Toplumların kültürel, sosyal, örfi ve dinî özellikleri genellikle frazemler vasıtasıyla aktarılır. Zira bu tür ifadeler toplumların kültürü ile sıkı bir ilişki içerisinde bulunur. Dil ve kültür arasındaki bu sıkı ilişki, iki unsurun birbirini karşılıklı şekillendirerek tamamlanmasını sağlar. Kültür; toplumun inanç, değer, norm, sanat, gelenek, töre ve diğer unsurlarını kapsayan, insanların nesilden nesile aktardığı geniş, kapsamlı bir kavramdır. Dil ise ait olduğu toplumun dünya görüşünü, sosyal norm ve kültürünü yansıtır. Bu unsurların genişliği o dilin ifade gücünü gösterir. Jiang (2000:328), kültürün en önemli unsurunun dil olduğunu belirterek bunu benzetmelerle açıklamaya çalışır. Dil ile kültürü bir buzdağına benzetir ve buzdağının görünen kısmının dili, suyun altında görünmeyen kısmının ise kültürü temsil ettiğini ileri sürer. Ayrıca kendisi dili bedene, kültürü kana benzetir ki kültür olmadan dilin, dil olmadan da kültürün tamamlanamayacağını savlar.

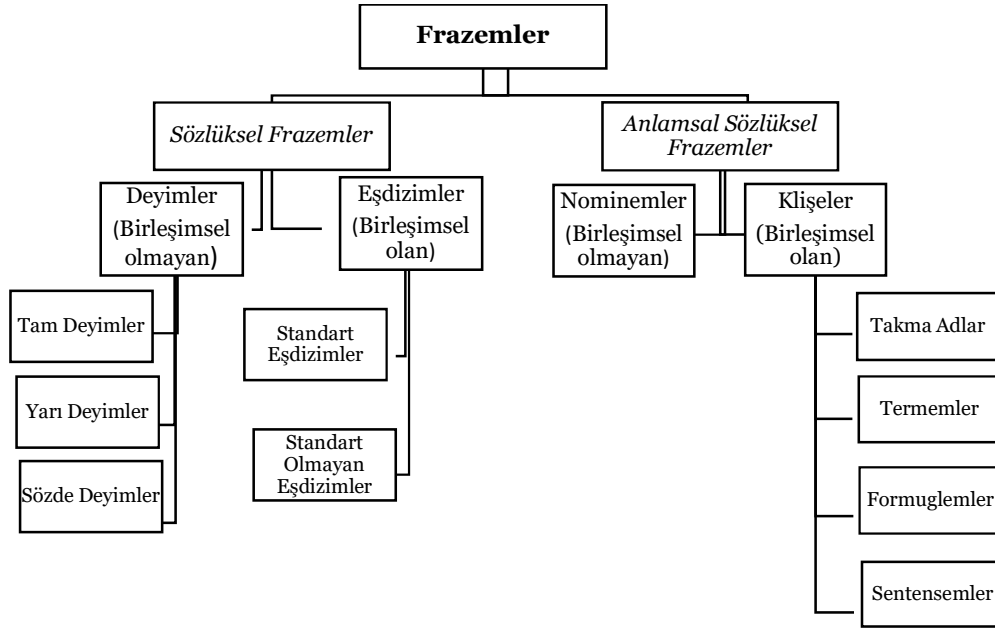
Kültürün oluşmasında önemli bir etken olan birçok frazem; yüzyıllardır etkin kullanıldığından canlılığını korumuş, günümüze kadar ulaşmıştır. Frazemler bir çeşit kalıp ifadedir ancak bunların dışında bilinen birçok farklı kalıp ifade türü daha vardır. Kalıp ifadelerin en yaygın bilinenleri *atasözü, birleşik kelime, eşdizim, terim, klişe, pragmatem, formüle anlatım ve ilişki sözlerdir*. İnsanlar genellikle birine öneride bulunmak, şakalaşmak, birini eleştirmek veya övmek için kalıp ifadeler kullanır. Kalıp ifadelerin çoğunda genellikle bir hüküm bulunurken frazemlerde böyle bir durum söz konusu değildir. Bunun yerine frazemler dile yalnızca süslülük katmak için kullanılır. Bu sebeptendir ki gelişmiş birçok doğal dildeki frazemlerde bolca söz sanatlarına rastlanır. Söz sanatları, retorik ifadeler oldukları için ekseriyetle gerçek anlamlarının dışında kullanılır. Bu durum kişilerin yabancı dil öğrenimi ve öğretiminde birçok sorunla karşılaşmasına yol açar. Bayraktar (2022:45), kalıp ifadeleri anlayabilmek için dilsel olmayan bağlama hâkim olunması, hangi koşul ve zamanda kullanıldığının bilinmesi gerektiğini savlar. Ona göre bunların kullanıldığı ortam yapaydır, bu sebeple yabancı bir dili öğrenen kişinin hedef dildeki toplumun sosyal ve kültürel göstergelerine yani kalıp ifadelerine hâkim olması gerekir.

Bunula birlikte *dil ve anlam* arasında da çok yakın bir ilişki vardır. Çünkü herhangi bir frazemin normlara uygun yorumlanması için kullanılan ifadenin beyinde bir bütünlük içerisinde işlenmesi gerekir. TDK'nin yapmış olduğu tanıma göre *anlam*; bir kelime, söz, davranış veya olgudan anlaşılan şey, bunların hatırlattığı düşünce veya manadır (<https://sozluk.gov.tr/>). Yine TDK'nin *dil* için yapmış olduğu tanıma göre; insanlar arasında anlaşmayı sağlayan, uzlaşmaya dayalı olarak oluşturulmuş sesli veya görsel işaretler sistemi lisandır (<https://sozluk.gov.tr/>). İletişimin sağlıklı bir şekilde sağlanabilmesi için dinleyicinin verilen mesajı normlara uygun kodlaması gerekir. Gerçek hayatta soyut olan birçok şey *dil* ve *anlam* sayesinde somut hale getirilir. Ancak iletişimin sadece sözle değil; bir işaret, belirti ve/veya davranışla da sağlanabileceği unutulmamalıdır. Anlam, işaretin zihinde oluşturduğu içeriği temsil eder. Bununla birlikte anlam, kimi zaman ancak sosyal ve kültürel bağlamla belirlenebilir. Çünkü dilin kullanıldığı topluluktaki bireyler, belirli kelime veya kelime gruplarının anlamını ortak şekilde uzlaşarak sözlük anlamından farklı bir anlam yükleyebilir. Çağdaş dilbilimin temelini oluşturan ve yapısal dilbilim akımının öncülerinden de Saussure (1985:70), dilin ana unsuru olarak *işaret* (sign) kavramını kullanır. Ona göre *anlam* (signifié) ile *seslenim/görünüm* (signifiant) arasındaki ilişkiyi işaret ifade eder. **Örn.:** *Ağaç* sözcüğünün yazılı veya sesli formu ile bu kelimenin temsil ettiği nesne veya kavram (fiziksel bir ağaç) arasındaki bağlantı işarettir. Ağaç kelimesi anlam olarak gerçek ağaçlara

işaret ederken bu kelimenin seslenimi/görünümü, işaretin sesli veya yazılı formunu diğer bir deyişle biçimini ifade eder. Ağaç kelimesinin sesli biçimi seslenimi, yazılı biçimi ise görünümüdür. De Saussure, dildeki kuralların anlam ile seslenim/görünüm arasındaki ilişkiyi belirlediğini belirtir.

1.1. Kalıplaşmış İfade Türleri

Doğal dillerde birçok kalıplaşmış ifade türü vardır. Günlük konuşma ve yazı dilinde sıkça kullanılan metaforik anlama sahip frazemler bu tür kalıplaşmış ifadelerden yalnızca bir tanesidir. Mel'çuk (2015:68), frazemleri kendi arasında birleşimsel ve birleşimsel olmayanlar olmak üzere iki ana gruba ayırarak inceler. Mel'çuk (2015) yapmış olduğu incelemede frazemlere ilişkin bir tipoloji önerisinde bulunur. Onun frazem tipolojisi önerisi şöyledir:

Şekil 1. Mel'çuk'un Frazemler Tipolojisi (2015)

Mel'çuk (2015:68)'a göre *sözlüksel frazemlerin* bileşenleri sınırlı sayıdadır ve bileşenlerin tamamı söz dizimsel sıralamada serbest konumludur. *Anlamsal-sözcüksel frazemler*, sınırlı sözcüksel ve anlamsal bileşenlerden oluştuğundan anlamları kısıtlıdır. *Tam deyimler*, bileşenleri sözlüksel anlamdan uzaklaşan ifadelerdir. **Örn.:** *by heart/ezbere* frazemindeki bileşenlerden hiçbirinin sözlüksel anlamda kullanılmaması gibi. Buna karşın *yarı deyim*deki bileşenlerin yalnızca bir tanesi, *sözde deyim*deki bileşenlerin tamamı sözlüksel anlamda kullanılır (Mel'çuk 2020:38). **Örn.:** *Private eye/özel dedektif* frazemindeki *private* bileşeni sözlüksel anlam taşırken *eye* bileşeni sözlüksel anlamda değildir. Bu sebeple bu kalıp ifade bir yarı deyimdir. Ancak sözde deyimlerde kullanılan bileşenlerin tamamı sözlüksel anlamlıdır. **Örn.:** *Barbed wire/dikenli tel*'de kullanılan bileşenlerin tamamı sözlüksel anlamlı olduğu için sözde deyimdir.

Frazemlerin dışında birçok kalıplaşmış ifade türü daha vardır. Bunlar genellikle belirli bir durumu, duyguyu veya düşüncüyü ifade etmek için sıkça kullanılan standart ve yaygın ifade biçimleridir. Bunların en bilinenleri ise özetle şunlardır:

Klişeler (İng. Cliches, Alm. Klischees): Hakkında en az çalışma yapılmış ifade türüdür. Bayraktar (2022:32), klişeyi belirli bir alanda (edebiyat, spor, resim, sinema, belgesel, hava durumu, havacılık vb.) sık kullanma sonucunda sıradanlaşan basmakalıp söz, tavır, görüntü gibi unsurları içeren ifadeler olarak tanımlar. **Örn.:** Futbolda bolca kullanılan “Önümüzdeki maçlara bakıyoruz.”, “İyi bir seri yakaladık.” tümceleri birer klişedir. Mel’çuk (2015:65-80), dört tür klişeden bahseder. Bunlar:

- *Takma Ad Klişeleri* (İng. *nickname cliches*, Alm. *Spitzname Klischees*): Gösterge hakkında bilgi veren gönderge olarak tanımlanır. **Örn.:** Paris şehri için *city of light/ışıklar şehri*, Roma için *eternal city/sonsuz şehir*, İstanbul için *yeditepeli şehir*.
- *Termemler* (İng. *termemes*, Alm. *Termeme*): Gösterileni vurgulayan genel somut bir göndergeyi ifade eder. Bazı hastalıklar, anatomik oluşumlar, sosyal ve politik yapılar, ticari ürünler termemlere birer örnektir. **Örn.:** *Crohn’s disease/Crohn hastalığı*, *foreign Office/dışişleri bakanlığı*, *killer whale/katil balina*.
- *Formulemler* (İng. *formulemes*, Alm. *Formuleme*): Gösterileni vurgulamak için kullanılan genel somut bir göndergeye sahip olmayan klişelerdir. Sözlükte sözlükbirim olarak yer almayan klişe türüdür. **Örn.:** *Break a leg/İyi şanslar!* formüleminde kişi(ler)e iyi dileklerde bulunmak istendiğinde kullanılan bir klişe/frazem türüdür.
- *Sentensemler* (İng. *sentencemes*, Alm. *Sentenceme*): Soyut bir gönderge barındıran klişelerdir. Soyut anlam taşıyan birçok deyiş, özdeyiş, atasöz ve aforizmalar birer sentensemdir. **Örn.:** *Beggars can’t be choosers/Muhtaç olan seçici olamaz* frazemi sentensem örneğidir çünkü burada kullanılan tüm bileşenler soyut anlamlıdır.

Pragmatemler (İng. *pragmatemes*, Alm. *Pragmateme*): İşlevsel olarak kısıtlı ve dil dışı bir kullanımı bulunan söz öbekleridir. Klişenin bir alt sınıfı olduğu için klişelerden daha fazla bileşen içerir. **Örn.:** Gıda paketlerinin üzerinde yazan *tavsiye tüketim tarihi* bir pragmatemdir. Yani üstünde yazan tarihten sonra tüketmeyiniz, artık tüketim tarihi dolmuştur anlamına gelir.

Tanıtıcı Sözcükler (İng. *catchphrases*, Alm. *Schlagwörter*): Genellikle medyadan ilham alan, bir kişi veya markanın popüler, kısa ömürlü sloganıdır. Tanıtıcı sözcükler; reklam kampanyalarında, televizyon programlarında, film karakterlerinde, politikacıların konuşmalarında sıkça kullanılan, izleyiciler arasında hızla popülerlik kazanan ifadelerdir. **Örn.:** *I’ll be back/ Geri döneceğim* ifadesi, Arnold Schwarzenegger’in Terminator karakteriyle özdeşleşen bir tanıtıcı söz örneğidir.

Kar Klonları (İng. *snowclones*, Alm. *Schneeklone*): Bu terim *snow+clone* sözcükleri birleştirilerek oluşturulan bir çeşit basmakalıp söz ya da ifade şablonudur. Kar klonlarında cümlenin temel yapısı değişmez fakat yan bileşenler değiştirilebilir. Bu ifadelerde değişken sözcükler X ve Y olarak tanımlanır ve değiştirilenler bu tanımlanan sözcüklerdir. **Örn.:** “*Vurur yüze ifadesi X bitanesi*” bir kar klonudur. Zira bu ifade “*Vurur yüze ifadesi annesinin/babasının/halasının vb. bitanesi*” şeklinde söylenebilir.

Atasözleri (İng. *proverbs*, Alm. *Sprichwörter*): Kuşaktan kuşağa aktarılan, öğüt verici, toplumun dini, kültürel, sosyal veya geleneksel değerlerini yansıtan kısa ve özlü söz öbeğidir. **Örn.:** *Damlaya damlaya göl olur*.

Terimler (İng. *terms*, Alm. *Begriffe*): Herhangi bir bilim dalı, alan veya uzmanlık alanıyla ilgili kullanılan, bir veya birden fazla bileşenden oluşan spesifik ifadedir. **Örn.:** Bilgisayar bilimlerinde

kullanılan *algoritma*, tıp alanında kullanılan *anatomik*, ekonomi alanında kullanılan *enflasyon* birer terim örnekleridir.

Birleşik Sözcükler (*İng. compound Words, Alm. zusammengesetzte Wörter*): İki veya daha fazla sözcüğün birleştirildiği, bileşenlerden bir veya ikisinin anlamını yitirdiği ifadedir. Temel anlamını yitiren bu ifade artık yeni bir kavramı ifade eder ve sözlükselleşir. **Örn.:** *Gökyüzü, yavruağzı, kuzeydoğu.*

İkilemeler (*İng. reduplications, Alm. Reduplikationen*): Bir ifade içinde anlatım gücünü artırmak, anlamı pekiştirmek, kavramı zenginleştirmek için kullanılan aynı, benzer veya zıt anlam taşıyan iki kelime veya kelime gruplarıdır. **Örn.:** *Ağır ağır, düşe kalka, baş başa.*

Formüle Anlatımlar (*İng. formulaic Expressions, Alm. formelhafte Ausdrücke*): Tüm sosyal toplumlarda selam, veda, kutlama, yemin, hatırlama, tanışma, özlem, yemin, üzüntü ve sevinçlerde kullanılan, konuşulduğu gibi ezberlenen ve toplumun kültürel, dinî, geleneksel, görenekssel ve sosyal yaşamı hakkında bilgi veren ifadedir. **Örn.:** *Günaydın!, Bebeğinizi sağhıcakla büyütün!, Allah rahmet etsin!* ifadeleri birer formüle anlatım örneğidir.

Eşdizimler (*İng. collocations, Alm. Kollokationen*): Belirli kelime veya kelime gruplarının dilin doğal kullanımına ve dil bilgisi kurallarına uygun olarak bir arada kullanılmasıdır. **Örn.:** *Baba evi, müzik bestelemek, derin uyku, hastaneye kaldırmak vb.*

1.2. Frazoloji ve Özellikleri

Frazoloji (İng. phraseology, Alm. Phraseologie), *fraz* (İng. phrase, Alm. Phrase) ve *frazemleri* (İng. phraseme, Alm. Phrasem) inceleyen bilim dalına verilen addır. Fraz, konuşma dilinde anlam taşıyan bir veya daha fazla kelime grubunun bir arada kullanılmasını ifade eder. Frazem ise yazı dilinde anlam taşıyan bir veya birden fazla kelime grubunu temsil eder. Fraz ve frazemler, başlarda sözlük biliminin konusuydu. Ancak çoğunlukla birden fazla bileşenden meydana geldiği için söz dizim ve anlambilim tarafından da incelenmeye başlandı. 20. yy. ın başlarında İsveçli dilbilimci Bally, 1909 yılında yayımlanan *Traité de Stylistique Française/Fransız Üslubu Üzerine İnceleme* adlı çalışmasında frazemlerin ayrı bir disiplin altında incelenmesi gerektiğini savunur. Stomatov, Vinogradov (1947) ve Larin (1977)'nin, dilin dizge ve yapısını inceleyerek frazeoloji kavramını kullanan ilk dil bilimciler olduğunu söyler (akt. Stomatov, 2007). Vinogradov (1947:118)'a göre frazeolojinin bağımsız bir disiplin olarak ele alın(a)mamasının nedeni, bu kavramın kapsamının yanı sıra bu disipline özgü temel kavramların kuramsal bir çerçevede açıklanamamış olmasıdır. Larin (1977:125), frazeoloji disiplininin gelişim aşamasında olduğunu ve bu gelişimin olgunlaşmasının zaman alacağını belirtir. Bu disiplinin sözlükbilim, üslup ve sözdizimi gibi alanlarda da incelenmesinin disiplinler arası bir çatışmaya ve dolayısıyla başarısızlığa uğramasına neden olduğunu ifade eder.

Frazemleri meydana getiren bileşenlerin yeri hiçbir şekilde değiştirilemediği gibi yerine eş anlamlı bir sözcük de kullanılamaz. Genellikle iki veya daha fazla bileşenden oluşur. Bu tür ifadelerde kısa ve özlü bir anlatım söz konusudur. Bunlarla birine ders veya öğüt verilmez, frazemler söylemi daha süslü ve çekici bir hale getirmek için kullanılır. Çoğunlukla metaforik bir anlam yükler fakat bu durum frazemlerin bileşenlerinin tümünün her zaman gerçek anlamından uzaklaştığı anlamına gelmez. Frazemler, genellikle iki sözcük bazen de cümle şeklinde olabildiği gibi şahıs eki de alabilir. Başka dillere

çevirisi kimi zaman imkânsız olduğundan bire bir hedef dilde karşılığı çoğu kez bulunmaz (Kenzhalin, 2017:112).

1.3. Frazemlerde Kullanılan Söz Sanatları

Frazemleri meydana getiren bileşenlerin çoğu temel anlamlarından uzaklaşır. Bu uzaklaşma sebebiyle sıkça söz sanatlarına başvurulur. Başvurulan başlıca söz sanatları ise şunlardır:

Doğadan İnsana Aktarım: Doğadaki zenginlik, güzellik veya deneyimlerin insan için kullanılmasıdır. **Örn.:** *Adam sinirden köpürdü* cümlesinde kullanılan *köpürmek* denizdeki dalgalara özgüdür ve insan için kullanılarak kişinin sinirlediği anlamını taşımaktadır.

İnsandan Doğaya Aktarım: Doğadaki özelliklerin insanlar için kullanılmasıdır. **Örn.:** *Köpekler neşe içinde zıplayordu* cümlesinde kullanılan *neşe* sözcüğüyle insana özgü bir vasıf hayvana yani doğaya aktarılmaktadır.

Doğadan Doğaya Aktarım: Doğada bulunan özelliklerin tekrar doğaya aktarılmasıdır. **Örn.:** *Rüzgâr sabaha kadar uludu* cümlesinde kullanılan *ulumak* köpek, çakal, kurt gibi hayvanların özelliğidir ve doğanın bir parçası olan rüzgâra aktarılmıştır.

Duyular Arası Aktarım: Bir duyu organına ait bir özelliğin başka bir duyu organına aktarılmasıdır. Aksan (2021: 87), bazı dilbilimciler tarafından anlam yaratıcılığı olarak tanımlanan bu aktarım türünün Yunancada sinestezi olarak adlandırıldığı ifade eder. **Örn.:** *Eli kapının arasında kalınca acı bir çığlık attı* cümlesinde kullanılan *acı* sözcüğü tatma duyusuna özgü bir özelliktir fakat cümlede duyma duyusu için kullanılmaktadır.

Somutlaştırma: Frazemlerde en fazla kullanılan söz sanatı somutlaştırmadır. Somutlaştırma; soyut anlamlı bir sözcüğün, somut bir kavram veya durumu ifade etmek için kullanılmasıdır. **Örn.:** *Gözüne girmek için her şeyi yaptı* cümlesinde kullanılan *gözüne girmek* ifadesi birinin sevgi ve ilgisini kazanmak anlamına gelmekte ve somutlaştırma bulunmaktadır.

Benzetme (Teşbih): Anlatımın gücünü ve etkililiğini arttırmak için bir şeyi başka bir şeye benzetmek için kullanılır. **Örn.:** *Gökyüzü, mavi ve temizdi, bulutlar pamuk şeker gibi beyaz* cümlesinde bulutlar pamuk şekere benzetilmektedir.

Mübalâğa: Özellikle edebi eserlerde, günlük konuşmalarda veya yazılı metinlerde bir durumun veya olayın abartılarak anlatılmasıdır. **Örn.:** *Bu bavul ağırlığıyla bir ton kadar* cümlesinde bavulun ağırlığı abartılı bir şekilde ifade edilerek mübalâğa yapılmaktadır.

Kinaye: Genellikle edebi eserlerde, şiirlerde, frazemlerde veya günlük konuşmalarda bir düşünce veya duyguyu gerçek anlamının dışında, başka bir anlamda ima ile veya dolaylı bir şekilde anlatmadır. **Örn.:** *Mum dibine ışık vermez* ifadesiyle etkili kişinin kendi yakınlarına yardımcı olamayacağı anlatılmaktadır.

Alüzyon: Din, mitoloji, edebiyat veya tarih gibi alanları referans alarak bir eser, metin veya konuşmada, başka bir eser, kişi, yer veya olaya yapılan ima veya göndermedir. **Örn.:** *Ekmek Bedir'in, su Hıdır'in, yiyin kudurun, için kudurun* frazemiyle Hıdır ve Bedir şahıslarına gönderme yapılmaktadır.

Tezat: Genellikle yazı, şiir, konuşma veya diğer iletişim biçimlerinde dikkat çekmek, vurgu yapmak veya derinlik katmak amacıyla iki zıt veya karşıt ögenin bir araya getirilmesidir. **Örn.:** Cahit Sıtkı Tarancı'nın Otuz Beş Yaş şiirinden alınan mısralardaki altı çizili sözcüklerde tezat bulunmaktadır:

Neden böyle **düşman** görünürsünüz,
Yıllar yılı **dost** bildiğim aynalar?

2. Genel Anlamda “Su/Wasser”

Su; yaşamın kaynağı, temizlenme ve arınma nesnesi olarak görülmesi, ayinlerde kullanılması ve simgesel anlamlar taşımasıyla birçok toplumda hem dinî hem kültürel açıdan önemli bir konuma sahiptir. Tüm canlıların varlığının sürdürülmesi için oksijenden sonra su temel yaşam kaynağı olarak kabul edilir. Bundan dolayıdır ki birçok toplumda suyun insandan önce var olduğuna inanılır. Japon mitolojisinde suyun tanrılardan önce var olduğu, diğer nesne ve tanrıların bu vasıta ile yaratıldığına inanılır. Mısır'ın piramit metinlerinde insan, tanrı ve ölüm yok iken kara ve suların meydana geldiğinden bahsedilir (bkz. Sayım, 1996:127-129). Suyun hem kişisel hem ruhsal temizlikle münasebeti olduğundan birçok dinde günahlardan arınma ile ilişkilendirilir. Hristiyanların vaftizi, Müslümanların (boy) abdesti, Hinduizm ve Budizm gibi dinlerde kutsal nehirlerde yapılan ayinler bunlara birer örnektir. Felsefi düşünceye göre suyun akışı ve şekil değiştirme yeteneği, her şeyin akıcı ve geçici olmasını temsil eder. Su sürekli değişime vurgu yaptığından metaforik anlam taşır. Bazı kültürlerde akan su, simgesel olarak hayatın akışını temsil eder. Bazı topluluklarda su ile alakalı efsaneler yaygındır. **Örn.:** Türk mitolojisindeki Tufan'da en önemli unsur sudur. Altay Türklerinin efsanelerine göre Tanrı Ülgen, Nama'ya tufan olacağını ve gemi yapmasını söyler. Bundan sonra yeryüzü sisle kaplanır ve karanlık bir hal alır. Yerin altından da sular fışkırmaya başlar. Ardından yedi gün boyunca yağmur yağar ve her yer suyla kaplanır. Nama'nın oğlu, yaptığı gemiden dışarı bakınca dağların dorukları dışında her yerin su ile kaplandığını görür (Uçar, 2020:40). Suların derinliklerinde yaşayan varlıklar, suların gücü ve sularla ilgili mucizeler anlatılır. **Örn.:** Sirenler, Yunan mitolojisinde insanları şarkı söyleyerek çeken ve insanların gemilerini batırdıkları söylenen kadın ya da kuş şeklindeki yaratıklardır. Deniz kızları, alt kısmı balık, üst kısmı insan biçiminde olan varlıklardır. Bazı bölgelerde, kimi su kaynakları kutsal kabul edilir ve bu yerlere ziyaretler yapılır. Bu kaynaklar, genellikle şifalı veya kutsal olarak görülür. **Örn.:** Zemzem Suyu, İslam inancına göre Hazreti İsmail'in annesi Hacer'in su araması sonucu ortaya çıkan bir kutsal su kaynağıdır. Ganges Nehri Hinduizm'e göre tanrıça Ganga'nın gönderildiği ve insanları arındıran kutsal bir nehir olarak kabul edilir. Jordan Nehri, Hristiyan inancına göre İsa'nın vaftiz edildiği kutsal bir nehir olarak kabul edilir. Farklı ulusların mitolojilerinde yaşam bir toprağın sularda ilk ortaya çıkmasıyla başlar. Bu örnekler, suyun sadece fiziksel bir ihtiyaç olmadığını aynı zamanda toplumların kültür ve dininde önemli bir rol oynadığını gösterir.

3. Yöntem

Çalışmada, Türkçe ve Almancada *su* kavramıyla oluşturulan frazemlerin anlam analizini yapmak, içerdikleri hem gerçek hem soyut ve hem olumlu hem olumsuz anlamlarını bulmak, mevcut dillerin frazemleri arasında –varsa- benzerlik ve farklılıkları ve bu frazemlerdeki söz sanatlarını tespit etmek amaçlanmaktadır. Çalışmanın evrenini her iki dilde konuşulan yazılı frazemler oluşturmaktadır. Ancak çalışma, örneklem olarak Türkçe ve Almancada *su* ifadelerini içeren frazemlerle sınırlandırılmıştır.

İlk olarak Türkçe ve Almancada *su* kavramlarını içeren frazemler tarama modeli ile tespit edilmiştir. Tarama modeli hem geçmişte hem günümüzde var olan bir olguyu olduğu gibi açıklamaya çalışan bir

modeldir. Araştırmada olay, kişi veya nesne olduğu gibi tanımlanmaya çalışılır. Karşılaştırma yöntemi ise belirli bir konuyla ilgili olan bilgi, belge ve bulguları belirli sınırlar içerisinde ele alarak inceler. Konuyla ilgili gruplar oluşturur ve bu gruplar arasındaki farklılaşmayı incelemeyi amaçlar. En az iki değişken ele alınarak bu değişkenlere göre gruplar oluşturulur ve bu gruplar arasındaki farklar/benzerlikler incelenerek ilişkilere dair yorum yapılmaya çalışılır. Durkheim (1895) ve Atli (2023), toplumsal bir olgunun nedenini öğrenmek için en az iki değişkenin aynı anda gerçekleşi gerçekleşmediğinin araştırılması gerektiğini savunur. Ona göre sosyolojide toplumsal olgular arasındaki nedensel ilişkiyi kesin olarak belirlemek için deney yapmak mümkün değildir. Bu sebeple sistematik karşılaştırmalar, bazı toplumsal olguların hangi sıklık ve ölçüde gerçekleştiğini anlamak için önemli bir yere sahiptir (bkz. Atli & Demir, 2023; Durkheim, 1895; akt. San, 2010).

Kültürel ilişkilerin incelenmesi, frazemlerdeki benzerlik ve farklılıkların tespit edilmesi için yapılacak analiz ve yorumlama bölümünde ise karşılaştırmalı yöntem ile istatistiksel analiz yönteminden faydalanılmıştır. Karşılaştırma metodunun sečilmesinin sebebi her iki dilde de *su* kavramlarıyla oluşturulan yazılı kalıp ifadeler arasındaki anlamsal farklılık ve benzerlikleri bulmaktır. Tarama modelinin ardından karşılaştırma yöntemi kullanılmıştır. Bu çalışmada, tespit edilen Türkçe ve Almandaki *su* içerikli frazemlerin her iki dilde eşdeğerinin veya benzer anlama sahip ifadelerin bulunup bulunmadığı yukarıda adı gečen model ve yöntem kullanılarak incelenmiştir. Verileri toplamak, düzenlemek, kalıplar arasındaki ilişkileri belirlemek, elde edilen verileri yorumlamak ve genel çıkarımlar yapmak için karşılaştırma yöntemi kullanılmıştır. Bunun yanı sıra hedef dillerdeki *su/Wasser* kavramlarını içeren frazemlerin sahip olduğu olumlu-olumsuz; hem olumlu hem olumsuz anlamların tespitinde ve söz sanatlarının yorumlanmasında istatistiksel analiz verilerinden faydalanılmıştır.

3.1. Verilerin Toplanması

Türkçe ve Almandaki *su* kavramını içeren frazemlerin tespiti için farklı temel kaynaklar tarandı. Türkçe için Aksoy (1993)'un *Atasözü ve Deyimler Sözlüğü*, Püsküllüoğlu (2006)'nın *Türkçe Deyimler Sözlüğü* ile TDK'nin *Atasözü ve Deyimler çevrimiçi sözlüğü* tarandı. Yapılan tarama sonucunda Türkçede toplam 88 adet *su* kavramını içeren frazem tespit edildi. Almanca için ise DUDEN'in *Redewendungen und sprichwörtliche Redensarten 11* (Tr. Deyimler ve Atasözleri Sözlüğü 11) ile çevrim içi bir sözlük olan *Redesarten-Index* sözlükleri gözden geçirildi. Yapılan tarama sonucunda Almandaki toplam 48 adet *su* kavramını içeren frazemin varlığı saptandı. Saptanan Türkçe ve Almanca *su* içerikli frazemler alfabetik sırayla aşağıda verildiği gibidir:

Türkçe (Türkiye)	Almanca (Almanya)
ağzının suyu akmak	an jmdm. ablaufen (wie Wasser)
akan sular durmak	auch nur mit Wasser kochen
aralarından su sızmamak	bei Wasser und Brot sitzen
ayağı (ayakları) suya ermek	Blut und Wasser schwitzen
ayaklarına (ayağına) kara su (sular) inmek	da/ bis dahin fließt noch viel Wasser den Berg/den Rhein/ die Elbe/ die Spree hinunter
ayranım budur, yarısı sudur	das Wasser bis Oberkante Unterlippe stehen haben
başından aşağı kaynar sular dökülmek	dem Wasser seinen Lauf lassen
bıçak suyu kesiyor	den Kopf über Wasser halten
bin dereden su getirmek	ein Schlag ins Wasser
bir bardak suda fırtına koparmak	ein stilles Wasser
bir içim su (gibi)	eine Stange Wasser in die Ecke stellen
(birinin) dümen suyunda gitmek	einen Stein ins Wasser werfen
(birinin) eline su dökemez	etwas ins Wasser schreiben
(birinin) huyuna suyuna gitmek.	etwas unter Wasser setzen
(birinin) pirinci (çok) su kaldırmamak (götürmemek)	ins kalte Wasser springen/ geworfen werden
(birinin veya bir şeyin) yüzü suyu hürmetine	ins Wasser fallen
bir kaşık suda boğmak	ins Wasser gehen
(bir şey) su sabun görmemek	jmd. hat/ ist nah / nahe am Wasser gebaut
(bir şey veya bir şeyi) suya düşmek	jmdm. das Wasser abgraben
bulaşık suyu gibi	jmdm. das Wasser im Arsch / Hintern zum Kochen bringen
çapanoğlunun abdest suyu gibi	jmdm. eine Handbreit Wasser unterm / unter dem Kiel wünschen
dizlerine kara su inmek	jmdm. läuft das Wasser im Mund / Munde zusammen
düğününde kalburla (elekle) su taşımak.	jmdm. nicht das Wasser reichen können
ekmek elden su gölden	jmdm. steht das Wasser bis zum Hals/ bis an die Kehle/ bis zur Kehle
elini sıcak sudan soğuk suya sokmamak	jmdn./ sich über Wasser halten
eşek sudan gelinceye kadar dövmek	mit allen Wassern gewaschen sein
ez de suyunu iç	munter / fit / gesund sein wie ein Fisch im Wasser
gözü su içmemek	reinstens Wassers; von reinstem Wasser
havanda su dövmek	Rotz und Wasser heulen
içecek suyu olmak	sein Wasser/ sich das Wasser abschlagen
içine su serpilmek	sich fühlen wie ein Fisch im Wasser
içtikleri su ayrı gitmemek	stille Wasser sind tief
imamın abdest suyu gibi	unter Wasser stehen
kalburla su taşımak	übers Wasser laufen können
keçesini sudan çıkarmak	Wasser auf jmd: Mühle sein
keçeyi suya atmak	Wasser in den Rhein bringen
köküne kibrit suyu dökmek (kökünü kurutmak)	Wasser in den Wein giessen
kulağına kar suyu kaçırarak	Wasser in ein/ mit einem Sieb schöpfen
pişmiş aşı (soğuk) su katmak	Wasser ins Meer tragen / gießen
saman altından su yürütmek	Wasser March
su almak	Wasser predigen und Wein trinken
su basmak	Wasser treten
su dökmek	wie aus dem Wasser gezogen sein
su dökünmek	wie ein Schluck Wasser in der Kurve
su etmek	
su gelmek	
su gibi	
su gibi akmak	

<p>su gibi bilmek (okumak) su gibi ezberlemek su gibi gitmek su gibi olmak su gibi terlemek su görmemiş su götürür yeri olmamak su içinde su içinde kalmak su iktiza etmek su kaçırmak su kapmak su katılmamış su kesmek su koyuvermek su yürümek su yüzü görmemiş su yüzüne çıkmak sudan çıkmış bahçâya dönmek sudan geçirmek sular kararmak sular seller gibi suya götürüp susuz getirmek suya sabuna dokunmamak suya salmak suya yazı yazmak suyu baştan (başından) kesmek suyu çıkmak suyu görmeden paçaları sıvamak suyu ısınmak (kaynamak) suyu kesilmiş değirmene dönmek suyu seli kalmamak suyun akıntısına gitmek suyuna tirit suyunca gitmek suyunu almak suyunu çekmek taşı sıkça suyunu çıkarır üstüne bir bardak (soğuk) su içmek yelkenleri suya indirmek</p>	<p>wie Feuer und Wasser wie mit kaltem Wasser übergossen zu blöd/ dumm, einen Eimer Wasser umzustößen zu Wasser werden</p>
--	---

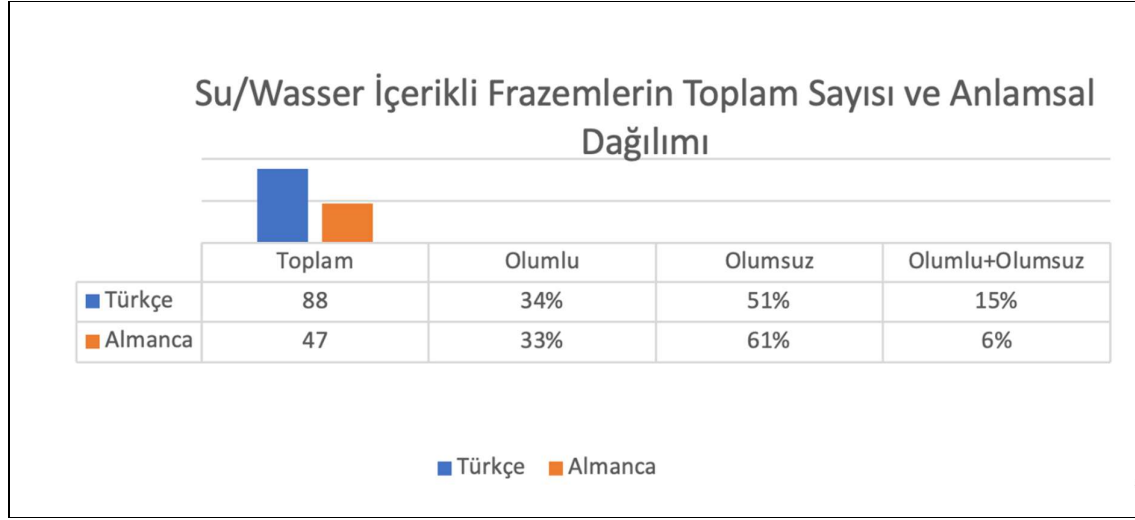
Tablo 6. Türkçe ve Almanca Su/Wasser İçerikli Frazemler

3.2. Bulgular ve Verilerin Değerlendirilmesi

Burada tarama sonucu ulaşılan verilerin analizi niteliğinde olacağından tespit edilen su kavramını içeren Türkçe ve Almanca frazemlerinin incelenmesi bulunmaktadır. Su kavramını içeren frazemlerin olumlu-olumsuz hem olumlu hem olumsuz anlam taşıyanlarının yüzdeler analizi, her iki dildeki benzer anlam taşıyanların eş değerleri, onların kelime sayısı ve kullanılan söz sanatı açısından incelenmiştir. Yaşamın

var olmasının temel kaynağı olan suyun hedef dillerin frazemlerindeki yeri ve önemi bu çalışmada karşılaştırma yapılarak incelenmiştir.

Çalışma sonucunda her iki dildeki *su/Wasser* içerikli frazemlerin incelenmesiyle ortaya çıkan sonuç özetle şöyledir: *Su* içerikli frazemlerin sayısı Türkçede 88; Almancada 48, her iki dilde toplam sayı ise 136 tanedir. Bu ifadelerin ayrıntıları aşağıdaki tablo ve grafikler üzerinde verilmiştir. Çalışmada incelenen Türkçe ve Almancada *su* kavramını içeren frazemlerin toplam sayısı yanı sıra içerdikleri olumlu, olumsuz, hem olumlu hem olumsuz anlamların sayısal verileri şu şekildedir:

Grafik 1. *Su/Wasser* İçerikli Frazemlerin Toplam Sayısı ve Anlamsal Dağılımı

Yapılan tarama sonucunda Türkçede 88 farklı frazemde *su* kavramına rastlanmıştır. Bu frazemlerin anlamlarına göre dağılımı incelendiğinde, %34'ünün olumlu, %51'inin olumsuz ve %15'inin hem olumlu hem olumsuz anlama sahip olduğu görülmüş ve elde edilen bu sonuçlar Grafik 1'de verilmiştir. Aynı şekilde Almancada da 48 farklı frazemde *su* kavramı bulunmuştur. Almanca frazemlerin anlamlarına göre dağılımı incelendiğinde, %33'ünün olumlu, %61'inin olumsuz ve %6'sının hem olumlu hem olumsuz anlam taşıdığı ortaya çıkmış ve ortaya çıkan bu sonuçlar Grafik 1'de gösterilmiştir. İnceleme sonucuna göre her iki dildeki frazemlerin yarısından fazlasının olumsuz olduğu görülmüştür.

Türkçe ve Almancada *su* kavramı ile oluşturulan frazemlerin benzer anlam taşıdığı görülmüş ve benzer anlam taşıyan frazemler aşağıda verilmiştir:

Türkçe	Almanca
ağzının suyu akmak	jmdm. läuft das Wasser im Mund / Munde zusammen
(birinin) eline su dökmemek	jmdn. nicht das Wasser reichen können
havanda su dövmek	Wasser in ein/ mit einem Sieb schöpfen
pişmiş aşa su katmak	Wasser in den Wein giessen
su basmak	unter Wasser stehen
su dökmek	sein Wasser/ sich das Wasser abschlagen

su dökmek	eine Stange Wasser in die Ecke stellen
sudan çıkmış balğa dönmek	wie aus dem Wasser gezogen sein
sudan çıkmış balğa dönmek	wie mit kaltem Wasser übergossen
suya yazı yazmak	etwas ins Wasser schreiben

Tablo 7. Benzer Anlam Taşıyan Frazemler

Yapılan inceleme sonucunda her iki dilde su içeren toplam 136 adet frazem tespit edilmiştir. Tespit edilen frazemlerin 10 tanesinin yani %13,6'sının benzer anlam taşıdığı görülmüştür. 128 tanesinin yani %86,4'ünün benzer anlam taşımadığı tespit edilmiştir. Her iki dilde de benzer anlam taşıyan frazemlerde en çok kullanılan söz sanatının kinaye olduğu görülmüştür. Bu frazemlerin hem Türkçe hem Almandada olumlu ve olumsuz anlamlarının da yine aynı olduğu tespit edilmiştir.

Bu iki dildeki *su* kavramı ile oluşturulan frazemler kelime sayısına göre incelenmiş, inceleme sözlükbirime göre yapılmıştır. Frazemlerdeki kelime sayısı sayılırken tip⁵ (İng. type) değil token (İng. token)⁶ sayısı baz alınarak yapılmıştır. Bu kavram ile oluşturulan hedef dillerdeki frazemlerin kelime sayısı aşağıda gösterildiği şekildedir:

Kelime Sayıları	Türkçe	Almanca
2 Kelimeli Frazemler	24	2
3 Kelimeli Frazemler	30	5
4 Kelimeli Frazemler	26	10
5 Kelimeli Frazemler	6	16
6 Kelimeli Frazemler	2	5
7 Kelimeli Frazemler	-	7
8 Kelimeli Frazemler	-	2
9 Kelimeli Frazemler	-	1

Tablo 3. Frazemlerdeki Kelime Sayısı

Türkçede *su* içeren frazemlerin en fazla 6, en az 2; Almandada ise en fazla 9, en az 2 kelimeli olduğu tespit edilmiştir. Türkçede en sık 3, Almandada ise en sık 5 kelimeli frazem kullanıldığı görülmüştür. Türkçede 7, 8 ve 9 kelimeli frazem kullanılmadığı fakat Almandada kullanıldığı fark edilmiştir. Türkçede 2 kelimeli frazem sayısı fazlayken Almandada bu sayının en az olduğu tespit edilmiştir.

Söz sanatlarının her iki dilin frazemlerinde bolca kullanıldığı tespit edilmiştir. İncelenen frazemlerde bulunan söz sanatlarına ilişkin veriler şu şekildedir:

Söz Sanatları	Türkçe	Almanca
Kinaye	25	16

⁵ **Type**, bir dildeki kelimelerin tür ve sınıfını ifade eder. **Örn.:** Türkçede *keci* kelimesi bir tip, *köpek* kelimesi ise başka bir tipe örnektir. Bir başka deyişle tip bir doğal dildeki sözcük sınıflarını temsil eder.

⁶ **Token**, genellikle bir yazım birimini veya bir kelimeyi ifade eder. Metin analizi veya dilbilgisel çalışmalar sırasında, bir metni veya konuşmayı analiz ederken kullanılan en küçük birimleri de sayar. **Örn.:** *I am happy* cümlesindeki "I," "am," ve "happy" kelimeleri birer token olarak kabul edilir. Bu iki kavramın anlaşılması için ayrıca şöyle bir örnek de verilebilir: *The cat is on the mat* cümlesinde "The," "cat," "is," "on," "the," "mat" olmak üzere toplam 6 tane token yer almaktadır. Aynı cümledeki tip sayısı ise köke bakıldığında "The" (belirli tanımlık), "cat" (isim), "is" (fil), "on" (edat), "mat" (isim) olmak üzere toplam 5 tanedir.

Somutlaştırma	16	20
Mübalâğa	4	1
Benzetme	8	7
İnsandan doğaya aktarım	1	1
Somutlaştırma+ Kinaye	13	-
Somutlaştırma+ Mübalâğa	8	1
Somutlaştırma+ Benzetme	2	-
Somutlaştırma+ Doğadan doğaya aktarım	1	-
Kinaye+ Mübalâğa	1	-
Kinaye+ Tezat	1	-
Kinaye+ Doğadan İnsana Aktarım	1	-
Benzetme+ Mübalâğa	2	-
Benzetme+ Alüzyon	1	-
Benzetme+ İnsandan doğaya aktarım	1	-
Mübalâğa+ İnsandan doğaya aktarım	-	1
Sanat olmayan	3	1

Tablo 4. Frazemlerdeki Söz Sanatları Sayısı

Yapılan inceleme sonucunda Türkçe *su* içerikli frazemlerde en fazla kinayenin, Almancada ise somutlaştırmanın kullanıldığı görülmüştür. Türkçedeki frazemlerde her söz sanatından en az 1 tane kullanıldığı fakat Almancada bu sanatlardan doğadan doğaya aktarımın yanı sıra doğadan insana aktarım, alüzyon ve tezatın hiç kullanılmadığı tespit edilmiştir. Bunun dışında Türkçedeki bir frazemde aynı anda en fazla kullanılan iki söz sanatının somutlaştırma ve kinaye olduğu tespit edilmiştir.

4. Sonuç

Frazemler, anlatımın daha güçlü ve çekici bir şekilde ifade edilmesini sağlayan yapılardır. Frazemlerin kullanıldığı toplumların geçmişi, örf, adet, inanç ve sosyal yaşam tarzı ile güçlü bir bağı vardır. Mevcut çalışma ile hem Türk hem Alman kültüründe önemli bir yere sahip olan suyun frazemlere anlamsal, kültürel, sosyal, dini ve diğer şekillerde yansımaları incelenmiştir.

Yapılan inceleme sonucunda her iki dilde *su* kavramıyla oluşturulan frazemlerin çoğunluğunun olumsuz anlam taşıdığı görülmüştür. Bunun yanı sıra frazemlerin büyük çoğunluğunda mecaz, çok az bir kısmının ise gerçek anlamlarıyla kullanıldığı tespit edilmiştir. Zaten frazemler dile çekicilik ve güç katmak amacıyla oluşturulan ifadeler olduğundan birçoğunda gerçek anlamlarının dışında kullanılmaları yapılan inceleme sonucunda da belirlenmiştir. Hedef dillerde incelenen bu ifadelerin en az 2 en fazla 9 kelimedenden oluştuğu belirgin olmuştur. Bir başka deyişle *su* kavramının tek başına bir frazem olarak her iki dilde de kullanılmadığı belirlenmiştir. Çoğunun mastar ekiyle bittiği, zaman, şahıs, hal ekleri aldığı ve çekimlendiği izlenmiştir. Bununla birlikte kullanılan sözcüklerin sözlük manasından uzaklaştığı fark edilmiştir. Frazemlerin yabancı dil öğrenimi ve öğretiminde normlara uygun aktarılabilmesi için konuşulduğu dilin kültürüne hâkim olunması gerektiği anlaşılmıştır.

Su ile oluşturulan hem Türkçe hem Almanca frazemlerin bir kısmı vücut sıvılarına benzetilerek kullanılmıştır. **Örn.:** *ağzının suyu akmak=jmdm. läuft das Wasser im Mund(e) zusammen; Rotz und*

Wasser heulen, Blut und Wasser schwitzen, sein Wasser/sich das Wasser abschlagen, eine Stange Wasser in die Ecke stellen=su dökmek yani çış yapmak. Bununla birlikte suda yaşayan balıklara benzetme yapılarak doğal ortamında bulunan varlıkların mutluluk ve yaşam kalitesinden bahsedilmiştir. **Örn.:** *munter/gesund sein wie ein Fisch im Wasser/turp gibi olmak.* Ayrıca doğal ortamından uzaklaşınca yaşanan hisler dile getirilmiştir. **Örn.:** *sudan çıkmış bahçea dönmek.* Türkçede yağmur, ter, yorgunluk gibi sebeplerden ıslanma halleri için birkaç frazem tespit edilmiştir. **Örn.:** *su gibi olmak, su gibi terlemek, su içinde kalmak.* Su, doğadaki varlıklar için yaşam kaynağı olsa da hem Türkçe hem Almanca frazemlerde tehlikesinden de bahsedildiği görölmüştür. **Örn.:** *unter Wasser stehen/setzen=su basmak, etwas ins Wasser gehen, wie mit kaltem Wasser übergossen. Blut und Wasser schwitzen, yüzü suyu hürmetine* ifadeleri dini kökenlidir.

İnsanlar, duygularını daha güçlü ifade etmek için çoğunlukla olumsuz veya sarsıcı ifadeler kullanır. Toplumun yaşadığı zorluk, çatışma ve olumsuz deneyimler, dilde olumsuz frazemlerin ortaya çıkmasına neden olmuştur. **Örn.:** *bir kaşık suda boğmak, das Wasser bis Oberkante/Unterlippe stehen haben* frazemlerinde maddi olarak zorlanma hali anlatılmıştır. Birçok dildeki frazemler mizah veya ironi üzerine kurulmuştur. **Örn.:** *Ekmek Bedir'in, su Hıdır'in, yiyin kudurun, için kudurun.* Bazı kültürlerde inanç ve deneyimlerin bir yansıması olarak olumsuz anlam taşıyan metaforik frazemler yaygınlaşmıştır. **Örn.:** *Blut und Wasser schwitzen* frazeminin kökeni İncil'e dayanır. Bazen de olumsuz bir durum başka olumsuz bir duruma benzetilmiştir. **Örn.:** *bulaşık suyu gibi, wie Feuer und Wasser.*

Türkçede *su* kavramıyla oluşturulan frazemlerin çoğunun *su* sözcüğü ve herhangi bir fiil ile yan yana getirilerek oluşturulduğu ve en fazla 6 kelimedenden meydana geldiği görölmüştür. Almandakilerin ise Türkçedeki gibi bir fiille oluşturulduğu fakat çoğunlukla bir edat ve/veya bağlaç kullanılarak içindeki kelime sayısının 9'a kadar çıktığı tespit edilmiştir.

Frazemler, genellikle gerçek anlamından uzaklaştığı için nerdeyse tamamında söz sanatları kullanılmıştır. Bu sanatlardan en fazla soyut bir durumun somut bir şekilde ifade edildiği somutlaştırmanın kullanıldığı tespit edilmiştir. Sürekli bahane uydurulan durumlar için *bin dereden su getirmek* frazemi buna bir örnektir. Somutlaştırmadan sonra en sık kullanılan söz sanatının hem mecaz hem gerçek anlamın aynı anda bir arada bulunduran kinayenin olduğu anlaşılmıştır. *Jmdm. läuft das Wasser im Mund(e) zusammen=ağzının suyu akmak* buna bir örnek olarak verilebilir. En az kullanılan söz sanatının ise aktarım olduğu görölmüştür.

Kaynakça

- Aksan, D. (2020). *Her yönüyle dil (ana çizgileriyle dilbilim)*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Aksan, D. (2021). *Anlambilim: Anlambilim konuları ve Türkçenin anlambilimi*. Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Aksoy, Ö. A. (1993). *Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü* 1-2. İstanbul: İnkılâp Kitabevi.
- Atli, M. H., & Demir, E. (2023). Türkçe ve Almanca “Renk” içerikli deyimlerin karşılaştırılması. *Korpusgermanistik*, 2(1), 1-16.
- Bayraktar, S. (2022). *Kalıp Sözlük Özellikleri, Sınıflandırılması, Kültürel Göstergeleri, Yabancı Dil Öğretimindeki Yeri*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Duden, (2013). Redewendungen.
- Jiang, W. (2000). The relationship between culture and language. *ELT journal*, 54(4), 328-334.
- Kenzhalin, K. (2017). Türk Dünyasında Deyim Bilimi Çalışmaları. *Türk Dünyası Dil ve Edebiyat Dergisi*, (43), 107-124.

- Lüger, H. H. (2019). Phraseologische Forschungsfelder. *Beiträge zur Fremdsprachenvermittlung*, 61, 51-82.
- Mel'čuk, I. (2015). Clichés, an understudied subclass of phrasemes. *Yearbook of Phraseology*, 6(1), 55-86.
- Mel'čuk, I. (2020). Clichés and pragmatemes. *Neophilologica*, (32), 9-20.
- Püsküllüoğlu, A. (2006). *Türkçe Deyimler Sözlüğü*. Ankara: Arkadaş Yayınevi.
- San, C. (2010). Toplumbilimsel Yöntem Açısından Durkheim ve Weber. *İstanbul University Journal of Sociology*, 3(21), 17-39.
- Saussure, F. D. (1985). *Genel Dilbilim Dersleri* (Çev. Berke Vardar). Ankara: Birey ve Toplum Yayınları.
- Sayım, H. (1996). Dinlerde Kozmogoni ve Yaratılış Açısından Suyun Değeri. *Erciyes Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 14(9), 127-139.
- Stomatov, S. (2007). *Rus Dilinde Deyimlerin Tarihsel (Etimolojik) Açısından İncelenmesi*, Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi.
- Toklu, M. O. (2021). *Dilbilime Giriş*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Uçar, H. (2020). Bir kültürün özellikleri: Türklerde su kültürü. *Kültür Araştırmaları Dergisi*, (7), 24-47.
- Vardar, B. Güz, N., Huber, E., Senemoğlu, O., Öztokat, E. (2002). *Açıklamalı Dilbilim Terimleri Sözlüğü*. İstanbul: Multilingual.
- <http://sozluk.gov.tr/>
- <https://www.duden.de/rechtschreibung/Redewendung>
- <https://www.redensarten-index.de/>